

БЕЛЕЖКИ

1. Българският тълковен речник (четвърто издание, 1995 г.) дава следното определение на това понятие: обществена развала, поквара, подкупничество. Тази дефиниция съответства на латинското значение на думата “*corruptio*” – буквално разваленост, изхабеност, лошо състояние, с второ значение – лъжливост, разваляне, подкупване.

Корупцията е обществено негативно явление, което намира най-категоричен израз в подкупа. Корупцията и подкупът си приличат, но не се покриват. Корупцията е по-широко понятие и включва и подкупа. Поради това той има всички белези, характерни за корупцията. В този смисъл всеки подкуп е и корупция, но не всяка корупция е подкуп. Както корупцията, така и подкупът водят до незаконно облагодетелстване, но при подкупа то е само имотно. Корупцията може да се извърши и само от едно лице, но и от повече лица с цел получаване на лична изгода при използване на служебно положение, докато подкупът винаги се извършва най-малко от две лица, които извършват една своеобразна сделка. Подкупът е користо престъпление, докато корупцията е много по-аспектна и нанася много повече вреда на обществото. Подкупът е винаги само правно явление. Корупцията е социално явление, което се проявява като правно по изключение.

В понятието “корупция”, в неговото чисто гражданско понятие и разбиране, се включва присвояването на поверено имущество, контрабанда, незаконна търговия и прочее и дори се говори за “корупционна престъпност”, понятие което е придобило гражданственост, без да има научна или юридическа стойност. Тя е присъща както на държавния служител, така и на обществения деятел и се изразява в това, че и единият, и другият получават юридически забранени и социално несправедливи или аморални преимущества. Корупцията е характерна за всички етажи на държавното управление и нейното абсолютизиране или свързване преди всички, или само с нисшите етажи на управленската власт, които не са защитени икономически, е най-малко неточно. Напротив – както в България, така и в другите страни независимо от етапа (степената) на икономическо развитие – развита пазарна икономика, преход от тоталитарна към пазарна икономика или тоталитарна икономика, корупцията е характерна в най-ярко изразения си вид, в най-крупните си размери и в най-категорично незачитане на правните и морални ценности именно за висшите ешелони на властта.

2. Както отбелязва Майкъл Джонстън, трансграничната корупция има широк диапазон на действие: от съмнителните политически дарения и финансиране на изборни кампании, до неоправдана строгост на банковата тайна, офшорни банкови операции, създаване на свободни зони, в които се приемат капитали с неясен произход и т.н. (Вж. Michael Johnston. *Cross-border corruption: points of vulnerability and challenges for reform*, in: *Corruption and integrity improvement initiatives in developing countries*, UNDP/OECD Development Centre, p.15). В настоящата брошура вниманието ще бъде насочено предимно към корупцията, съпътстваща икономическата контрабанда.
3. В правен аспект контрабандата се разглежда като престъпление и като административно нарушение, за което се предвижда наказателна или административна отговорност, уредени съответно в Наказателния кодекс и в Закона за митниците (ДВ, бр.15, 1998 г.). Съставът на престъплението е уреден в чл.242 от НК. От обективна страна то се изразява в пренасяне през границата на страната на стоки без знанието и разрешението на митницата. Стоките могат да имат най-различен характер, в зависимост от което се определя наказателната отговорност. Тя зависи и от количеството, както и от вида на стоката. С измененията и допълненията на НК от месец март 2000 г. (ДВ бр.21/2000 г.) бяха приети определения на понятията “наркотични вещества”, “прекурсор”, “незаконен трафик” и “аналог”. По този начин ще се улесни практиката по приложението и тълкуването на съответните текстове в Наказателния кодекс. Беше приет и нов състав – чл. 242А, относим специално към режима за транзита

на стоки през границата на страната. Престъплението е консумирано когато стоката, обявена по документи за транзитен пренос, се разтоварва на територията на страната. Създаването на специален наказателен състав за транзита на стоки е сериозна гаранция за ограничаване на това престъпление и защита интересите на страната.

Във всички случаи на контрабанда предметът се отнема в полза на държавата независимо чия собственост е, а ако липсва или е отчужден, присъжда се неговата равностойност по цени на дребно. На отнемане в полза на държавата подлежи превозното или преносното средство, послужило за превозване или пренасяне на стоки, независимо от неговото предназначение и независимо дали е собственост на дееца или на трето лице. От значение е обстоятелството, че превозното или преносното средство е послужило за извършване на престъплението "контрабанда". Изключение от това общо правило е случаят, когато стойността на превозното или преносното средство явно не съответства на тежестта на престъплението "контрабанда".

Съществено е да се отбележи, че контрабандата е един от сравнително редките случаи в НК на Република България, когато опитът за контрабандата в "особено големи размери", представляващ "особено тежък случай", както и при хипотезата, когато извършител на деянието е длъжностно лице от митническата администрация, е наказуем. Предвидена е наказателна отговорност за деяние, което не е довършено по независещи от дееца причини. Опитът е наказуем в изрично предвидените в закона случаи и е свързан с вида на стоката само ако тя е наркотично вещество, с размера, т.е. с количеството на стоката, ако случаят е особено тежък или с длъжностната характеристика на дееца – ако той е митнически служител. Контрабанда е налице само тогава, когато е извършено от лице, разбиращо свойството и значението на деянието и целящо настъпването на престъпния резултат, т.е. изисква се пряк умисъл. Във всички други случаи няма престъпление.

Стойността на стоката, както и нейното количество съгласно константната практика на съда не са съществени белези за квалификацията на деянието, когато предмет на контрабандата са наркотични вещества. Тези белези имат вторичен характер.

Престъплението "контрабанда" може да бъде извършено от всяко българско или чуждестранно лице, стига стоката да е превозена или пренесена през границата на Република България без разрешението на митницата.

Когато "контрабандата" представлява маловажен случай, наказанието, което се предвижда, е глоба, налагана по административен ред. В този случай деянието не е маловажен случай на престъпление по смисъла на чл. 93 т. 9 от НК, а именно: "Маловажен случай" е този, при който извършеното престъпление с оглед на липсата или незначителността на вредните последици или с оглед на други смекчаващи обстоятелства представлява по-ниска степен на обществена опасност в сравнение с обикновените случаи на престъпление от съответния вид."

При маловажност на деянието, когато липсват вредни последици или те са явно незначителни, лицето не е осъждано, не е наказвано по административен ред и не е извършвало друго такова деяние, преценката дали случаят е маловажен може да се извършва от съответния административно-наказателен орган, т.е. органът на митническата администрация (вж.ТР № 53/11.04.1986 г., ОСНК).

С измененията и допълненията на НПК, влезли в сила от 1 януари 2000 г., разследването на престъплението контрабанда, както и на административните нарушения е изцяло в компетенциите на митническата администрация. В това решение контролът за спазване на законовите изисквания за преминаване на стоките през границите на страната, както и разследването на извършените правонарушения в този случай ангажира изцяло отговорността на митническата администрация. Създадени са реални закони и организационно-структурни предпоставки за повишаване ефективността в дейността на последната.

4. Трябва да се отбележи, че митническият контрол е избиращ. Във всяка страна е налице законово определена оперативна самостоятелност на митническата администрация, т.е. целесъобразност на проверката и контрола на изнасяната и внасяната стока. Обективно пълен физически контрол на всички стоки,

преминаващи през границата на която и да е страна, не може да бъде осъществен. Законът за митниците определя правото на митническата администрация да прецени дали да извърши митническа проверка, както и дали преминаващият през границата товар съответства на съпровождащите го и представени пред митническата администрация документи.

5. Тези практики контрастираха с официалното присъединяване на страната към ембаргото. Бяха приети следните постановления, които регламентираха участието на България в него:
  - ПМС № 90/07.05.1993 г. за изпълнение от Република България на Резолюция № 820 на Съвета за сигурност на ООН от 17 април 1993 г. (ДВ, бр. 41/1993 г.).
  - ПМС № 241/30.11.1992 г. за изпълнение от Република България на Резолюция № 782 на Съвета за сигурност на ООН от 16 ноември 1992 г. (ДВ, бр. 99/1992 г.).
  - Разпореждане № 16 от 24 юли 1991 г. за налагане на ембарго върху доставката на оръжие, боеприпаси и военно оборудване за СФРЮ (ДВ, бр. 62/1991 г.).
  - ПМС № 94 от 5 юни 1992 г. за изпълнение от Република България на Резолюция № 757 на Съвета за сигурност на ООН от 30 май 1992 г. (ДВ, бр. 47/1992 г.).
  - ПМС № 125 от 7 юли 1992 г. за изменение и допълнение на Постановление № 94 на МС от 1992 г. за изпълнение от Република България на Резолюция № 757 на Съвета за сигурност на ООН от 30 май 1992 г.
  - ПМС № 164 от 25 август 1992 г. за изменение и допълнение на Постановление № 94 на МС от 1992 г. за изпълнение от Република България на Резолюция № 757 на Съвета за сигурност на ООН от 30 май 1992 г. (Обн. ДВ, бр. 42/1992 г.; изм. и допълн. ДВ, бр. 58/1992 г.).
  - Наредба № 3 за митническо оформяне на стоки в съответствие с приетите на 26 април 1993 г. правила за контрол на Комитета по санкциите на ООН, издаден от Министерство на финансите, ДВ, бр. 53/22 юни 1993 г.
  - Меморандум за споразумение между правителството на Република България и ЗЕС за съдействие при прилагане на санкциите на река Дунав.
6. През 1995 година известният криминален бос Иво Карамански в свое скандално интервю за българските медии обвини директно някои от икономическите структури, че са приватизирали граничните служби: “И аз плащам подкупи по 100 хиляди долара, но моите цистерни цял месец стоят на границата, а на други групировки минават веднага през пунктовете.”
7. Според изнесените от МВР данни по канала за контрабанден внос на захар през Бургаското пристанище са внесени около 240 000 т захар. Контрабандната захар е реализирана на вътрешния пазар. Пак по данни на вътрешното министерство този канал е наблюдаван от висши офицери от специалните служби и дори от зам-министри по време на управлението на БСП. Като съпричастни на контрабандата са уличени и двама офицери от регионалното звено на Националната служба за сигурност и 16 митничари от митницата в Бургас. Макар да няма преки доказателства за взети подкупи, стана известно, че каналът е наблюдаван от специалните служби в продължение на две години, без да се предприемат никакви мерки за неговото прекъсване. Това е доказателство за покровителственото отношение на контролните органи към една незаконна практика, което създава подозрения за съществуващи корупционни механизми, действащи по хоризонталата и вертикалата на властта.

В началото на 1999 г. е разкрит канал за внос на спирт през няколко митници, също действал в продължение на години. Оказва се, че през периода 1994-1998 г. в страната не е влязъл нито един тон етилов спирт, за който да са платени пълният сбор от митнически такси, а голяма част от българските производители на алкохолни напитки са работили основно с контрабанден спирт. Само участието на митническата администрация към този нелегален трафик може да обясни факта, че една цяла индустрия у нас е действала с контрабандно внесени суровини.
8. Тук трябва да се има предвид, че освен казаното по-горе, въвеждането на ограничителните режими (квоти) за износ на определена номенклатура стоки по същество ограничава свободната обмяна, което създава условия и предпоставки за износ на стоките в нарушение на установения в държавата ред. Това на свой ред неизбежно е свързано с корупцията на длъжностни лица, определящи съответните квоти на отделните фирми, както и на длъжностните

лица от митническата администрация, имащи за задача да следят за количеството и качеството на изнасяната стока в рамките на определената квота.

9. Данните са от Специализирана следствена служба.
10. Данните са от Специализирана следствена служба.
11. Вж. Report Committee on the Honouring of Obligations and Commitments by Member States of the Council of Europe (Monitoring Committee). Rapporteurs: Mr. David Atkinson, United Kingdom, European Democratic Group and Mr. Henning Gjellerod, Denmark, Socialist Group, p.19.

12. В постановление на В. Михайлов, прокурор при Софийска градска прокуратура, от 22.10.1999 г. се констатира, че редица от констатациите на Емил Димитров не отговарят на истината.

13. Според оценки на експерти, куфарната търговия с Турция достига обем от около 800-900 млн. долара в началото на 90-те години. Вносът на турски стоки чрез куфарната търговия превъзхожда българския куфарен износ около 20 пъти (българските "куфарни" стоки са основно месо и месни произведения, цигари, алкохол и др.). Основната "борса" на тези контрабандирани стоки е Димитровградският пазар.

По-малки са обемите на куфарната търговия с Македония и Югославия, където общият годишен оборот на куфарните търговци слабо надхвърля 100 млн. марки. Куфарната търговия в тези региони като правило е в полза на българските стоки, т.е. преобладаващ е износът, чийто обем през ембарговите години се удвоява. (данните са от НСИ)

През 1998 г. Парламентът ратифицира споразумение за свободна търговия между България и Турция, което спомогна да се свият мащабите на куфарната търговия между двете страни. Явлението не е ликвидирано, тъй като според споразумението българската страна защитава над 3500 стоки, чиито мита не паднаха изведнъж от 1 януари 1999 г., а ще намаляват постепенно до 2002 г. – сред тях са нефтопродукти, хартия, текстил, облекла, обувки, хладилници, черни метали и др. Тези продукти оформят близо 35% от износа ни за Турция. Защитната листа за турските продукти е много по-малка – 350 стоки, или 10 на сто от износа за България.

Едва ли обаче този феномен ще бъде ликвидирен, след като турското правителство започна серия от мерки за съживяване на куфарната търговия, тъй като общият ѝ обем през 1996 г. е бил 8,8 млрд. долара според турската статистика, а през 1997 г. оборотът е паднал до 5,8 млрд. долара. През 1998 г. е реализиран нов 20% спад. Същевременно официалните турски данни сочат, че около 50% от приходите на турската митница са от куфарна търговия.

14. Според д-р Алесандро Полити, съветник към Министерството на отбраната на Италия, географията на организираната престъпност и трафика на наркотици е белязана от следните жалони:

- три гравитационни центъра на престъпността – Италия, Русия и Турция;
- 10 регионални поддържащи центрове (Албания, Хърватия, България, СР Югославия, Македония, Гърция, Румъния, Словения, Приднестровието, Украйна).
- две държави, които са изправени пред риска да се провалят (СР Югославия и Русия); шест други държави, които вече са преминали различни етапи на подобен провал (Албания, Босна и Херцеговина, Хърватия, Македония, Черна Гора, Словения).
- два острова, в които има "сиви зони" и различна степен на контрол от страна на организираната престъпност (Кипър и Сицилия);
- два големи производители на дрога (Мароко и Русия) и три по-малки производители (Албания, Ливан и бивша Югославия);
- два големи маршрута за трафик на дрога (Балканският коридор и Русия);
- две големи територии, в които влиза дрога (Русия и Турция);
- един голям коридор за нелегален трафик на хора по море (Черна гора/Албания – Италия) и четири сухопътни коридора (Сараево-Хърватия-Словения-Италия или Австрия; Истанбул-Украйна-Полша-Германия; Истанбул-Румъния-Унгария-Словакия-Чехия; Истанбул-Гърция-Македония – Италия/Австрия)
- един голям регионален финансов офшорен център (Кипър)
- основните дроги са канабис, хероин и АТС, като кокаинът постепенно се увеличава.

(Alessandro Politi. Organized Crime and Regional Cooperation in South-East Europe, paper prepared for the Conference on Regional Cooperation and Reconstruction in South-East Europe, Rome, 29-30 October 1999, p.16-17)

15. Данните са на ГУ "Митници" и Сектор "Наркотрафик" на НСБОП.
16. Данните са на Сектор "Наркотрафик" на НСБОП
17. По данни на Гранична полиция.
18. Това е част от напусналите страната след отпадането на предишните ограничения за пътуване и работа в чужбина. Според някои оценки през 90-те години населението на България е намаляло с 8-9%. Броят на напусналите страната е около 700 000 души, като голяма част от тях са млади хора.
19. В интервю, публикувано във в. "Новинар" (12.04.2000 г.), заместник-директорът на Националната служба "Гранична полиция" полк. Кирил Кирилов твърди, че само през 1999 г. в страната са били разбити 58 канала за нелегално извеждане от страната предимно на чужди гражданки. Техните организатори са предадени на следствието и прокуратурата. Според полк. Кирилов, каналджийството бележи устойчивост от няколко години насам и тази тенденция ще се запази и в бъдеще. През 1999 г. са били осъдени 420 "каналджии", занимаващи се с нелегално извеждане от страната на жени. През първите месеци на 2000 г. броят на задържаните е 8.
20. Куманова А., Димитрова Р. Скритата икономика през погледа на експерта, сп. Статистика, бр. 2, 1998, с. 64-75.
21. Вж. по подробно Куманова А., Манолов В. Понятието "скрита икономика" – основни подходи при неговото статистическо обхващане. сп. Статистика, бр. 2, 1996, с. 51-62; Куманова А. Антонова Ю. Скрита икономика, сп. Статистика, бр. 1, 1997, с. 68-74; Куманова А. Скрита икономика и някои методи за нейното изследване и оценки, сп. Статистика, бр. 2, 1997, с. 67-80
22. ACE-PHARE P95-2030-R; Mintchev V. Les echanges de biens industriels entre la Bulgarie et l'Union Europeenne 1990-1995, Revue d'etudes comparatives Est-Ouest (RECEO), 1999, № 4)
23. Като част от преките методи съществуват и смесени техники, при които последните се съчетават с маркетингови оценки на конкретни пазари и с официалните източници на информация. Тук привеждаме пример за подобно проучване на два вида стоки.
Косвените методи от своя страна включват:
  - а) Балансиране на ресурса и използването. Това е метод, основаващ се на отклонение на дохода от разхода. Той е свързан с трите подхода за измерване на БВП: производствен, по елементи на крайното използване и по елементи на дохода. Първият обръща по-голямо внимание на материалните потоци на производствената система, вторият се свързва с паричните потоци на икономическата система от разходната им страна, а третият ги разглежда от доходната им страна. Този традиционен метод за балансиране на БВП не е създаден специално за оценка на скритата икономика. Спорно е дали различията между трите подхода се дължат на някакъв вид неотчитане и доколкото това явление може да бъде описано като "скрита" дейност. Препоръчва се, преди да се пристъпи към този метод, да се приложат и други техники за оценка на скритата икономика. Методът не е универсален за всички страни в преход, но се прилага в Чехия, България и някои други държави.
  - б) Монетарен подход за отчитане движението на банкнотите и стокооборота в страната и съответно нивото на инфлация. Този подход се базира на методи, основаващи се на индекси от сферата на паричното обръщение. Те са едни от най-разпространените и преследват улавянето на следите, които оставя скритата стопанска дейност в областта на паричното обръщение. Общовалидно за тях е предположението, че дейностите, извършвани в рамките на скритата икономика, се обуславят от използването на налични пари. От друга страна, величината на

наличните пари, необходими за производството и обръщението на БВП, проявява известна стабилност в краткосрочен и средносрочен период (особено това се отнася за нормално функциониращите икономики). Съпоставянето на действителната парична маса с необходимата за обръщението на фактическия БВП е свързана с факта, че разликата между тях се отнася за сметка на "скритата икономика" и може да се използва като индекс за нейната интензивност.

- в) Метод основаващ се на отклонение на реалната от официалната заетост, като се предполага, че официалният процент на заетостта на населението се различава (е по-малък) от действителния в националната икономика. Получената разлика се дължи на функционирането на скритата икономика, която се характеризира с недекларирани работни места. Като основа за сравняване на дела на заетите се приема друга гържава с подобна икономическа структура или определена година, за която се смята, че не е съществувал скрит сектор (или е съществувал, но с по-нисък относителен дял). Теоретичните възражения, които поражда такъв подход, както и чисто изчислителните трудности при построяването му ограничават неговото приложение.

Модифициран вариант на този метод е т.нар. "италиански метод", чиято същност се състои в съпоставянето на оценките по заетостта от въпросници, измерващи производствената дейност с допълнителни източници на данни за заетостта, по-специално от наблюдения на работната сила и преброяването на населението. Този метод гържи сметка както за съзнателното занижаване на данните от регистрираните производствени единици, така и за оценяването на общия разход на труд в националната икономика, като по този начин се изчислява добавената стойност, създадена в нерегистрираните стопански единици. Допълнителната оценка за коригиране на занижените отчетни данни, получени от малките предприятия, се прави въз основа на т.нар. Метод на Франц. Италианският метод се използва в Полша, Румъния, Литва, Македония, Словения.

- г) Унгарски метод, който има за отправна точка факта, че данните за работната заплата и възнагражденията се занижават с цел да се избегне плащането на вноски за социално осигуряване (доста тежки в много от страните в преход). Първата стъпка на този метод включва коригиране на официално отчетените данни дори от гържавните фирми поради това занижаване. Втората стъпка е да се направят оценки за добавената стойност на частните фирми и едноличните търговци (с еднородна дейност), като се използват тези коригирани данни от официалните отчети и информация от бизнесрегистъра за броя на частните фирми и малките, често некорпорирани предприятия от сектор "Домакинства". Тук вниманието е насочено по-скоро към добавената стойност, отколкото към продукцията и предположенията са, че възнагражденията в частния сектор са значително по-високи (3,5 пъти) от тези в гържавния. Измерванията показват, че над 1/3 от доходите на българина са недекларирани. Неслучайно министър-председателят посочи, че 728 000 работещи българи не се осигуряват и не плащат вноски, а още 300 000 наети в частния сектор се осигуряват само върху минималната работна заплата. Подобни или сходни методи се използват в България и Полша.
- г) Метод за оценка на продукцията на домакинствата. Оценки за продукцията на домакинствата за собствено крайно потребление са правени още в баланса на народното стопанство, т.е. това не е новост за родната статистика. При този метод се оценява само частта, която се продава. Основен източник на информация са наблюденията на домакинските бюджети, балансите на селскостопанските продукти и статистиката на цените. Голяма част от продукцията на домакинствата се консумира от самите тях или като собствено крайно потребление, или за продажба от едно домакинство на друго. Част от продукцията може да бъде купена като междинно потребление, или ако е предмет да бъде продадена на туристи и да се разглежда като износ. Този метод се прилага до известна

- степен от почти всички страни в преход и по-цялостно от Румъния, Полша, Естония и Литва.
- е) Метод, основаващ се на разходите на домакинствата. Използването на наблюдението на домакинските бюджети от гледна точка на разходите на домакинствата за покупка на стоки и услуги, а не на ресурси, е също метод за измерването на нерегистрираните дейности. Информацията от домакинските бюджети е до известна степен изкривена, признават дори специалистите от НСИ, посочвайки като най-важната причина за това грешната методика, по която се събират данните от страната. Досега само 3000 домакинства даваха информация за месечните си доходи и разходи. За ежедневното им описване те получаваха 2500 стари лева на месец. На практика само най-бедните домакинства попълваха тези данни в домакинските бюджетни книжки. От 2000 г. вече наблюдаваните домакинства ще са 6000, но за да бъдат реални данните ще трябва изследваните домакинства да повтарят панела на домакинствата, който се получава при преброяването на населението. Най-очевидният и разпространен вид за неформална дейност е скокът в броя на малките магазинчета. Направен е опит чрез домакинските бюджети да се определи съотношението между покупките в големите (вкл. гържавни) магазини и в частните магазинчета и по този начин да се получи една оценка на обема на дейността им. Немаловажно тук е предположението за относителното равнище на цените и надценката в двата вида магазини. Предполага се, че големите магазини продават предимно стоки местно производство, докато гребните търговци – стоки от внос. Този подход се използва предимно за оценка на търговията на гребно.
- ж) Методът на анкетното наблюдение или известен още като метод на експертните оценки. Целта на анкетното наблюдение е да се събере попълна информация относно различни аспекти на изследваното явление: причини за появата, източници и обхват, разпространение сред стопанските субекти, методи за оценка, начини за борба срещу явлението и др. Независимо че като практика тези наблюдения нямат представителен характер, анкетите дават възможност да се сравняват оценките за скритата икономика, формирани по мненията на анкетирания експерти и разчетите по останалите методи.
- з) Методът на огледалната статистика. Той е свързан с контрола върху регистрацията на вноса и износа, т.е. сравняване на изнесеното по наши документи за Русия например и руските документи по вноса, и обратно. Този метод е перспективен, но изисква силно сътрудничество на митническите власти, тъй като освен на базата на сравняване данните на националните статистики може чрез обмяната на ежедневна информация и съвместното приключване на дневниците българските митничари и тези от съседните гържави веднага да съпоставят информацията за излезлите от България превозни средства с рискови стоки и влезналите в съседните страни. Подобен опит за митническа огледална статистика вече има между България и Румъния. Оказва се, че за периода 1995-1997 г. около 100 транспортни средства с цигари и други акцизни стоки не са отразени от едната или другата гържава. Основните видове митнически измами хванати чрез този метод са свързани: 1) с фиктивен износ на стоки от България. Примерно камион с цигари фигурира като изнесен от България, но не е записан във всички наши дневници. В същото време той отсъства изцяло от дневниците в Румъния. Това означава, че тази стока е останала у нас. Фирмата е използвала ганъчния кредит, не са платени акцизите, поради това че е експортна стока и така са спестени огромни суми, които не са влезнали в бюджета; 2) с документна измама, когато натоварените камиони с акцизни стоки (цигари например) са записани в изходящите дневници за България. В Румъния тези камиони фигурират, че са влезнали с тоалетна хартия, ел. крушки и пр. (по-подробно вж. т. 2.2).
- и) Мониторинг на пресата. Чрез този подход не се измерва конкретният размер на скритата икономика, а по-скоро се допълва в съдържателно

отношение описанието на явлението, без да се изключват и данните, които носят определени журналистически разследвания на проблема, особено що се отнася до наркобизнеса, проституцията, нелегалната емиграция и пр.

- й) Наблюдение на градските и извънградските пазари и тържища. Чрез този метод на практика се обхваща един сектор на скритата икономика, който е свързан с отраслите “търговия” и “селско стопанство”. Официалната статистика засега не успява да отчете цялата продукция в селското стопанство, включително и поради това, че регистърът на селските стопани е слаб. Затова чрез наблюдаването на градските и извънградските пазари до известна степен може да се даде отговор на въпроса за размера на скритата част от посочените по-горе сектори.
24. Тази тенденция на разширяване приложното поле на административните наказания и принудителните административни мерки е очертана добре в редица закони – Закон за митниците (ДВ, бр. 15 от 06.02.1998 г.), Закон за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите (ДВ, бр. 30 от 02.04.1999 г., в сила от 03.09.1999 г.), Закон за мерките срещу изпирането на пари (ДВ, бр.85 от 24.07.1998 г.), Валутния закон (ДВ, бр. 83 от 21.09.1999 г., в сила от 01.01.2000 г.), Данъчен процесуален кодекс (ДВ, бр. 103 от 30.11.1999 г., в сила от 01.01.2000 г.) и др.
25. Със закона бяха ангажирани и редица държавни институции и лица (чл. 3, ал. 2 и 3), които са задължени да предприемат мерки за идентифициране на лица, събиране, съхраняване и разкриване на информацията относно операции и сделки. С Правилника за прилагане на ЗМИП (ДВ, бр. 119 от 14.10.1998 г.) беше създаден и специален орган – Бюро за финансово разузнаване (БФР) като специализирано звено на Министерство на финансите, за съхраняване, проучване, обработване и разкриване на информацията, получена от лицата по ал. 3 от ЗМИП. С ППЗМИП се създават критерии за разпознаване на съмнителните операции или сделки и клиенти, утвърдени от министъра на финансите.
26. На равнище ГУМ управление “Инспекторат” се състои от два отдела: “Дисциплинарно производство” и “Вътрешен контрол на митническата дейност”. Служителите нямат дисциплинарна власт. За всеки конкретен случай те правят писмено предложение до началника на ГУМ. За последните две години служителите от управление “Инспекторат” са извършили над 70 проверки в митнически учреждения, отделно от това са разгледани десетки жалби от граждани и фирми, които са получили отговор в законно установения срок. За същия период са наложени дисциплинарни наказания (включително “уволнение”) на повече от 80 митнически служители, допълнително са събрани значителни по размер суми за държавния бюджет.
27. Вж. Чисто бъдеще. План за действие срещу корупцията, С.1998, с.24 -29
28. Вж. Доклад за оценка на корупцията 1999, С. 1999, с.11.
29. Вж. Международни актове за противодействие на корупцията, С.1999
30. Вж. Agreement on Cooperation to Prevent and Combat Trans-Border Crime, р. 3
България е страна и по редица други многостранни споразумения:
- Черноморски регион – МВР, НСПП, НСБОП, изпълняват задълженията си в контекста на Споразумението между правителствата на страните-участнички в Черноморското икономическо сътрудничество за сътрудничество в борбата срещу престъпността и особено срещу нейните организирани форми, подписано на 2 октомври 1998 г. в Керкира, Гърция, като основно поддържа постоянни връзки и при необходимост обменя информация със службите за гранична охрана и контрол на страните от Черноморския регион.
  - Спогодбата за сътрудничеството между правителството на България, правителството на Румъния и правителството на Турция в областта на борбата срещу тероризма, организираната престъпност, трафика на наркотици и психотропни вещества, прането на пари, трафика на оръжия

и хора и други тежки престъпления, подписана в Анталия на 16.04.1998 г. Съгласно Раздел III. чл. 23 от спогодбата е предвидено създаването на Върховна комисия, състояща се от експерти на двете страни, а горепосочената комисия създава подкомисии по визираните в спогодбата области, както и координиране на тяхната дейност. Такива подкомисии са предвидени в чл. 11 и чл. 12 (разкриване на фалшиви документи за самоличност при преминаване на границата и други престъпления в граничната зона, както и обмяна на оперативна информация и данни между разузнавателните подразделения на министерствата).

- Протокол за засилено трестранно сътрудничество в борбата срещу престъпността и особено трансграничната престъпност, подписан от министрите на вътрешните работи на България, Гърция и Румъния на 8 септември 1998 г. Съгласно чл. 6 на този протокол се създава Смесена комисия, отговаряща за неговото прилагане. В тази връзка българската страна е предложила в Смесената комисия да участва и представител на НСПП с цел координиране на дейностите на граничните органи в борбата с трансграничната престъпност. На практика НСПП е осъществила директни контакти с представители на службите, занимаващи се с осъществяването на оперативно-издирвателната дейност на Румъния, Гърция и Турция, и реализира размяна на информация по конкретни случаи (фалшиви документи за самоличност, контрабанда на МПС, каналджийска дейност, трафик на оръжие и общоопасни материали), извършвани от граждани на цитираните страни.

31. Понастоящем Република България е сключила междуправителствени спогодби за реадмисия с 20 държави (Полша, Швейцария, Германия, Словакия, Гърция, Франция, Испания, Португалия, Дания, Чехия, Швеция, Словения, Австрия, Италия, Финландия, държавите от Бенелюкс, Унгария и Норвегия). Разменени са рамкови проекти за сключване на реадмисионни спогодби с още 9 държави: Република Хърватска, Великобритания, Ирландия, Латвия, Естония, Украйна, Румъния, Русия, Грузия.

Практическото изпълнение на реадмисионните спогодби се осъществява до голяма степен от органите на Национална служба "Гранична полиция" (НСПП).

НСПП осъществява сътрудничество с аналогичните структури в съседните страни и страни-членки, в това число и на нелегалната миграция, на основата на двустранни и многостранни споразумения.

РЕПУБЛИКА ГЪРЦИЯ

Сътрудничеството се осъществява на основание на спогодба между правителствата (датираща от 1955 г.).

1. Ежегодно на разменни начала се провеждат заседания на Централната смесена българо-гръцка гранична комисия (ЦСБГГК), на които се разглеждат въпроси по охраната и контрола на гържавната граница; през м.юни т.г. се проведе в гр. София 61-ото редовно заседание на ЦСБГГК.
2. Редовно се провеждат заседанията на смесените секторни гранични комисии; активно работят граничните пълномощници.
3. Подписан е Протокол за сътрудничество и обмяна на информация в областта на оперативно-издирвателната дейност между представители на Министерството на общественения ред – гр. Сяр, и РГС – Петрич.
4. Изпълнява се Програма за сътрудничество, подписана от представители на органите за охрана и контрол на границата на двете страни.
5. Поддържа се постоянна и ефективна връзка със съответните органи (зам.-консулска служба, военен аташе, полицейски аташе) от Посолството на Гърция в София.

Румъния

Сътрудничеството между двете гранични служби се осъществява на основание конвенция между правителствата (от 1973 г.):

1. На всеки две години на разменни начала се провеждат заседания на ръководства на двете гранични служби; последното заседание се проведе от

14 до 18 юли 1999 г. в София (От 1 юли 1999 г. след реформа на старата структура в Румъния функционира обновена структура за охрана и контрол на границата. "Главен инспекторат на Граничната полиция" към МВР на Румъния).

2. Активно работят смесените секторни и участъкови гранични комисии и граничните пълномощници.
3. Подписан е Протокол за сътрудничество и взаимодействие в областта на оперативно-издирвателната дейност за борба с трансграничната престъпност (гр. Гюргево, 10.03.1999 г.).

РЕПУБЛИКА ТУРЦИЯ

Сътрудничеството се осъществява на основание на спогодба между правителствата (от 1967 г.):

1. Редовно заседават секторните и участъковите смесени гранични комисии, активно работят граничните пълномощници.
2. Централна смесена българо-турска гранична комисия не е сформирана.

СР ЮГОСЛАВИЯ

Сътрудничеството се осъществява на основание на споразумение между правителствата (от 1965 г. изменено и допълнено през 1982 г.):

1. На две години на разменни начала се провеждат заседания на Централната смесена българо-югославска гранична комисия. Поредното заседание се проведе през 1998 г. в гр. София.
2. Смесените секторни и участъкови гранични комисии не проведоха заседанията, съвпаднали по време с военните действия. Граничните пълномощници провеждаха срещи само в особено важни случаи и при извънредни обстоятелства.

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ

1. След отделянето на Македония и обособяването ѝ като международно правен субект сътрудничеството се осъществява само на ниво секторни и участъкови гранични комисии и гранични пълномощници.
2. За осъществяването на пълноценно сътрудничество между органите за охрана и контрол на границата е необходимо да бъде постигнато споразумение между двете правителства.

ДВУСТРАННИ ПРАВИТЕЛСТВЕНИ СПОРАЗУМЕНИЯ СЪС СТРАНИ ОТ РЕГИОНА (ГРУЗИЯ И РУСИЯ)

1. В изпълнение на подписаните споразумения се активизира сътрудничеството с Федералната гранична служба на Руската федерация и с Гранични войски на Грузия особено в сферата на граничния контрол и противодействието на нелегалната миграция.
  2. Будапещенска група (Будапещенски процес), Международен център за развитие на миграционната политика – Австрия – българската страна чрез специализираните се органи активно участва със свои представители на международните конференции, организирани от МЦРМП.
32. В рамките на сътрудничеството между българските и френските митници бе оповестено създаването на Фонд за стимулиране на митническите служители, които се борят с корупцията. Той ще се финансира по линия на ФАР, като във фонда ще постъпват и приходи от извършени митнически проверки. (в. "Сега", 22.02.2000).